

1

Kennismaking

Jona Hebbrecht
Lerarenopleider en onderzoeker
coach PRO Lezen

Fien De Smedt
Postdoctoraal medewerker Onderzoeksgroep Taal,
leren, innoveren (vakgroep Onderwijskunde)

Odisee DE CO-HOGESCHOOL

UNIVERSITEIT GENT

2

INHOUDSTAFEL	
1	Lezen in gevaar?
2	Ontstaan leesscan
3	Sterk leesonderwijs
4	Ontwikkeling en analyse leesscans
5	Aan de slag met de leesscan

Odisee
DE CO-HOGESCHOOL

3

Lezen in gevaar?

Onderwijs

Niveau Nederlands daalt op elk vlak, en wiskunde scoort al niet veel beter: wat kunnen we doen?

Leerlingen basisonderwijs scoren slechter op lezen en luisteren dan vijf jaar geleden

Frank Rogers

“Als we betere lezers willen, kunnen we ze niet leren tanden poetsen”

Odisee
DE CO-HOGESCHOOL

BEGRIJPEND LEZEN

‘Meestal lezen de kinderen alleen als er tijd over is’

De Onderwijsinspectie onderzocht waar het in het Vlaamse basisonderwijs precies fout loopt met het begrijpend lezen. ‘De scholen en de leerkrachten varen blind.’

Klaas Maenhout
vrijdag 12 april 2020 om 9:25 uur

Leesvaardigheid 15-jarigen daalt meer dan ooit en nog half zoveel wiskunde-knobbels: dit zijn de nieuwe PISA-resultaten

Robbe De Graeve, *Talpa* (columnist)

Bron: <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2019/12/03/pisa/>

Vlaamse leerlingen scoren steeds slechter op internationale leestests. Waar liggen de oorzaken?

Jan Rijkers: “Uit PIRLS weten we dat veel minder tijd gereserveerd wordt voor lezen dan 20 jaar geleden. Er is vooral minder aandacht voor **technisch lezen**, het vlot kunnen verklanken van wat er staat. Vlot technisch kunnen lezen is essentieel, maar het schiet erbij in omdat scholen in Vlaanderen en Nederland veel andere doelstellingen moeten realiseren: EHBO, tanden poetsen, beweging, drugpreventie, gezond leven, met geld leren omgaan ...”

“Een andere vrij simpele verklaring is dat teksten in de basisschool zelden langer zijn dan een halve bladzijde. Bij PIRLS moeten ze ook langere teksten begrijpen.”

Odisee
DE CO-HOGESCHOOL

4

Lezen in gevaar?

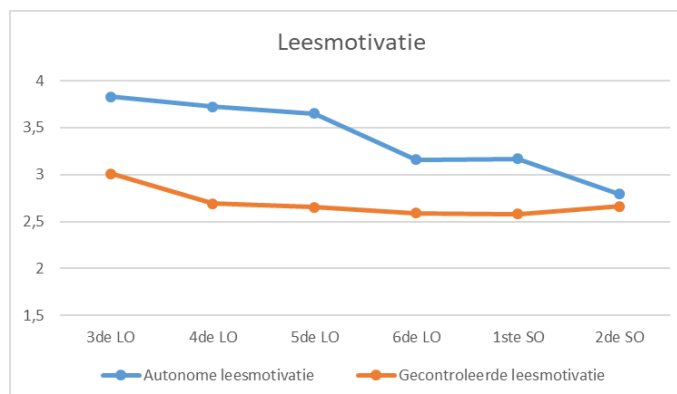
Verschillen tussen leerlingen

Geslacht		<	
Thuis taal	Niet NLS	<	NLS
SES	laag	<	hoog

5

Lezen in gevaar?

- Sterke daling autonome leesmotivatie (= WILLEN lezen) is alarmerend
- Gecontroleerde leesmotivatie (= MOETEN lezen) blijft relatief stabiel

De Smedt et al. (2020)

6

Lezen in gevaar?

- Dalende trend leesmotivatie doorheen lagere en secundaire school
- Alarmerende resultaten leesbegrip

urgentiebesef om nog sterker in te zetten op leesonderwijs

7

Lezen in gevaar?

Taalraad – Taalunie

VLOR

review Houtveen et al

Onderwijsraad Ned.

Leesoffensief

Elke school moet inzetten op **sterk leesonderwijs**.
Elke school heeft een **duurzaam leesbeleid** nodig.

8

INHOUDSTAFEL

- 1 **Lezen in gevaar?**
- 2 **Ontstaan leesscan**
- 3 **Sterk leesonderwijs**
- 4 **Ontwikkeling en analyse leesscans**
- 5 **Aan de slag met de leesscan**

Odisee
DE CO-HOGESCHOOL

9

Ontstaan leesscan

- Hoe kunnen we schoolteams inzicht verschaffen in de **sterktes en uitdagingen** in hun leesonderwijs?
- Welke **noden en vragen** hebben Vlaamse scholen wat betreft leesonderwijs?
- Welke **coaching** is nodig om schoolteams te versterken in hun leesonderwijs?

Odisee
DE CO-HOGESCHOOL

10

Ontstaan leesscan

- **Literatuurstudie:** wat is sterk leesonderwijs?
- Vertaling literatuurstudie naar **kijkwijzers**
- Brede **bevraging** experts en werkveld
- Ontstaan **leesscan op schoolniveau**
- Digitalisering leesscan i.s.m. opleiding ICT Odisee
  - dankzij financiële steun **Taalunie**
- **Vormingen** gebruik leesscan

Ontstaan leesscan

Doel (lees)onderwijs

van elke leerling een vaardige,
gemotiveerde én betrokken lezer
maken

INHOUDSTAFEL

- 1 **Lezen in gevaar?**
- 2 **Ontstaan leesscan**
- 3 **Sterk leesonderwijs**
- 4 **Ontwikkeling en analyse leesscans**
- 5 **Aan de slag met de leesscan**

Odisee
DE CO-HOGESCHOOL

13

14

Sterk leesonderwijs: leesbeleid

- Schoolvisie op leesonderwijs
- Wisselwerking **kernteam** - schoolteam
- Doelen en acties koppelen aan visie
- Korte, middellange en lange **termijn**
- Op **niveau** van leerlingen, leerkrachten en school
- Tijd, ruimte én middelen
- Professionalisering
- Samenwerking met een breed **leesnetwerk**
- Een **dynamisch** verhaal

Sterk leesonderwijs: leesbeleid

17

Sterk leesonderwijs: leesdidactiek

Effectief én motiverend leesonderwijs

- **Motiverende**, betekenisvolle opdrachten
- **Functioneel** inzetten op lezen
- **Rijke teksten**
- **Transfer** van lezen naar andere hoeken, lessen, vakken, (schrijf)opdrachten
- Expliciete **instructie** (*modeling*) en **interactie**
- Inzoomen op **wat, hoe en wanneer** (*metacognitie*)
- **Leerlijn** van kleuter naar lager naar secundair

Odisee
DE CO-HOGESCHOOL

18

©PRO –Lezen / Simon Bequoye /
HEHA, Dendermonde,
Atheneum, Aalst

19

Sterk leesonderwijs: leesbevordering

Effectief én motiverend leesonderwijs

Odisee
DE CO-HOGESCHOOL

- Lezen **promoten**: boekpromotie
- Actieve **verwerking**: boek- en tekstverwerking
- Klassikale en individuele **leesgesprekken**
- **Autonome leesmotivatie bevorderen**: inspraak bij leesdoel, tekstkeuze, verwerking, samenwerking
- Aandacht voor **leesmotivatie en leesgedrag**
- Digitaal en **multimediaal lezen**

20

©PRO –Lezen / Simon Bequoye,
HEHA, Dendermonde,
Atheneym Aalst,
Bollekenschool, Gent

21

Sterk leesonderwijs: leesomgeving

- Lezen **zichtbaar** maken op klas- en schoolniveau
- Aantrekkelijke, uitnodigende **leesplekken**
- Rijk en **gevarieerd** leesaanbod van fictie én non-fictie
- **Leesnivea**u en **interesses** leerlingen
- Tijd maken voor lezen en **leesroutines**

Odisee
DE CO-HOGESCHOOL

22

© PRO –Lezen
Simon Bequoye
IMI, Roosdaal
De Boomgaard, Gent

23

Odisee
DE CO-HOGESCHOOL

© PRO –Lezen
Simon Bequoye
De Boomgaard, Gent

24

Sterk leesonderwijs: leesmonitoring

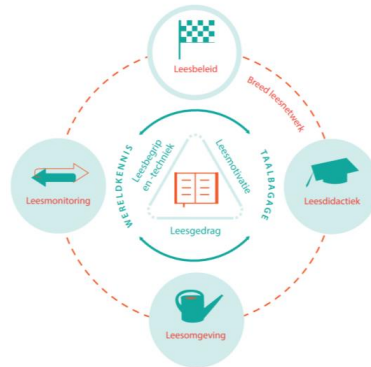
- **Systematisch opvolgen** van leesvorderingen
- Monitoren op **verschillende manieren** en via verschillende **instrumenten**
- Meetresultaten vertalen naar **gepaste acties**
- **Differentiatie** in leesonderwijs: pre-teaching, verlengde instructie, aangepaste leesdoelen, aangepast leesmateriaal
- **Transfer**: lezen stimuleren doorheen het hele curriculum
- Actieve **betrokkenheid van leespartners**: collega's, leerlingen, ouders
- Gerichte **feedback**

INHOUDSTAFEL

- 1 **Lezen in gevaar?**
- 2 **Ontstaan leesscan**
- 3 **Sterk leesonderwijs**
- 4 **Ontwikkeling en analyse leesscans**
- 5 **Aan de slag met de leesscan**

Ontwikkeling en analyse leesscans

Hoe kunnen we de theoretisch vooropgestelde bouwstenen meten?

Odisee
DE CO-HOGESCHOOL

Hebbrecht & Vansteelandt (2020, 2021)

27

Ontwikkeling en analyse leesscans

Soort variabelen

Direct observeerbare variabelen

Latente variabelen

Voorbeelden

- Gewicht
- Lengte
- ...

- Leesmotivatie
- Attitudes t.o.v. lezen
- Self-efficacy voor lezen
- ...

Hoe te meten?

Odisee
DE CO-HOGESCHOOL

28

Ontwikkeling en analyse leesscans

- ▣ De bouwstenen = latente variabelen (niet direct observeerbaar)
- ▣ #items/vragen ontwikkeld per bouwsteen
  - Leesbeleid
  - Leesdidactiek
  - Leesomgeving
  - Leesmonitoring
- ▣ Schoolteams konden de items beantwoorden a.d.h.v. een **5-puntenschaal** gaande van helemaal niet akkoord tot helemaal akkoord

Ontwikkeling en analyse leesscans

Cruciale vraag bij de ontwikkeling van de items:

Metten de items eigenlijk wat wij denken dat ze meten?

= **validiteitsvraag** die kan beantwoord worden op basis van **factoranalyses**

Ontwikkeling en analyse leesscans

- ▣ Op basis van de resultaten van de factoranalyses:
  - Formulering van sommige items aangepast
  - Items verwijderd uit de vragenlijst
  - Betrouwbaarheidsanalyses uitgevoerd
- ▣ Conclusie over de ontwikkeling van de leesscan
  - Finaal aantal stellingen: 52 items om 5 bouwstenen te meten
  - Een goede fit van de factorstructuur: de items meten de theoretisch vooropgestelde bouwstenen
  - De vragenlijst is betrouwbaar
  - Verdere analyses op basis van de leesscan zijn dus toegestaan

Ontwikkeling en analyse leesscans

Verdere analyses: onderzoeksvragen

- ▣ Welke **noden** voelen schoolteams?
- ▣ Op welk vlak vinden scholen dat ze **goed bezig** zijn?
- ▣ Zijn er significante verschillen tussen **basisscholen** en **secundaire scholen**?

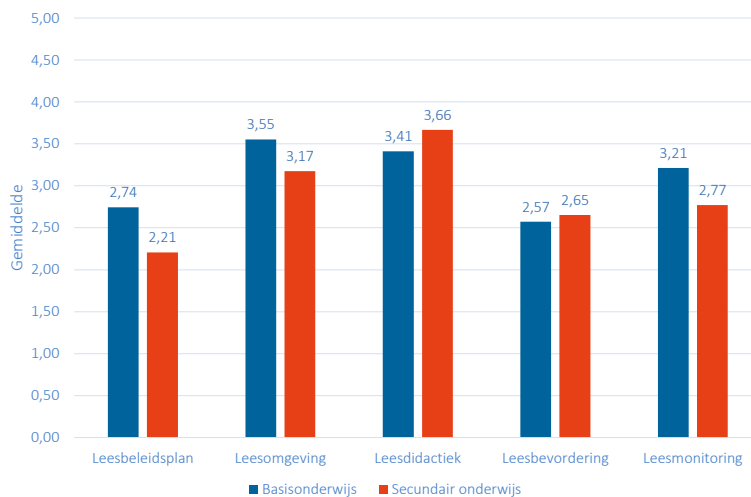

Ontwikkeling en analyse leesscans

Participanten

- Digitale leesscans bij meer dan 300 scholen
- **Basisonderwijs en secundair onderwijs**
  - Analyse leesscans van 55 secundaire scholen
  - Analyse leesscans 149 basisscholen
- **LOS-trajecten en Prioritaire nascholing** (Vlaamse Overheid)
- **Postgraduaat Leescoach Odisee**

Ontwikkeling en analyse leesscans

Ontwikkeling en analyse leesscans

Odisee
DE CO-HOGESCHOOL

- Scholen scoren zichzelf het **laagst** voor de componenten leesbeleidsplan en leesbevordering.
- Alle gemiddelde scores voor basisonderwijs en secundair onderwijs **verschillen significant** van elkaar behalve de gemiddelde score voor leesbevordering.
- **Basisscholen** scoren zichzelf hoger voor leesbeleidsplan, leesomgeving en leesmonitoring.
- **Secundaire scholen** scoren zichzelf hoger voor leesdidactiek.

35

36

Uitgekipt

Vlaamse scholen onder de leesscan

Uit verschillende nationale en internationale studies (PIRLS, PISA, peilingsonderzoek...) blijkt dat Vlaamse leerlingen steeds minder goed en ook steeds minder graag lezen. Veel scholen willen aan de slag om hun leesonderwijs te versterken, maar hoe begin je daar nu aan? Om aan die vraag tegemoet te komen, ontwikkelden onderzoekers van hogeschool Odisee in samenwerking met experts van AP, Universiteit Gent, Iedereen Leest en de Taalunie een digitale leesscan (www.leesscan.be). Met die leesscan kunnen schoolteams het leesonderwijs op hun school in kaart brengen. Op basis van de resultaten van hun leesscan kunnen ze een leesbeleid opstarten om hun leesonderwijs te versterken. In dit artikel gaan we dieper in op de resultaten van meer dan 200 Vlaamse basisscholen en secundaire scholen. Hoe percipiëren Vlaamse scholen hun eigen leesonderwijs? Op welk vlak vinden scholen dat ze goed bezig zijn? Welke noden voelen ze? En zijn er significante verschillen tussen basisscholen en secundaire scholen? **Jona Hebbrecht, Davy De Winne, Fem De Smedt en Hilde Van Keer**

Over de auteurs

JONA HEBBRECHT is lerarenopleider en onderzoeker aan hogeschool Odisee. Ze is coördinator van het onderzoeksproject De leesscan en begeleidt samen met AP hogeschool en Iedereen Leest 24 scholen bij de uitbouw van een leesbeleid met steun van de Vlaamse Overheid.

DAVY DE WINNE is onderzoeker en coördinator van het user experience lab van de Odisee hogeschool.

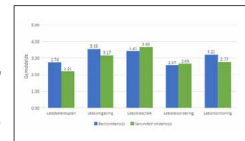
FEM DE SMEDT is respectievelijk als postdoctoraal onderzoeker en professor verbonden aan de onderzoeksgroep Taal, Lezen, Kennen van de Vrije Universiteit Brussel en de Universiteit Gent.

WAT IS EEN LEESSCAN?

Om tot een leesscan te komen, werd vertrokken van een literatuuronderzoek en een ruime bevraging bij zowel experts als leraren in het werkveld. Zo ontstond een lijst van een vijftigtal vragen over het leesonderwijs, waarop scholen zichzelf kunnen inschatten. Voor elke stelling kunnen scholen zich situeren op een vijfpuntenchaal gaande van 'helemaal niet akkoord' tot 'helemaal akkoord'. In september 2020 werd de leesscan voor het eerst ingevuld door meer dan 300 scholen, in het kader van de leestrapjes Lezen op school en Prioritaire naschooling, met steun van de Vlaamse Overheid. Met behulp van de leesscan brachten de scholen hun begripssituatie in kaart. De ingevulde leesscans van 25 secundaire scholen en 149 basisscholen werden nadien grondig geanalyseerd. Op basis van die analyses konden de vragen samengebracht worden onder vijf factoren:

- een leesbeleidsplan,
- een krachtige en motiverende leesomgeving,
- leesdidactiek,
- leesbevordering,
- leesmonitoring.

In wat volgt gaan we dieper in op deze factoren en bespreken we de gemiddelde resultaten van de deelnemende scholen.

Figuur 1. Perceptie over hun leesonderwijs door Vlaamse basisscholen en secundaire scholen

INHOUDSTAFEL	
1	Lezen in gevaar?
2	Ontstaan leesscan
3	Sterk leesonderwijs
4	Ontwikkeling en analyse leesscans
5	Aan de slag met de leesscan?

Odisee
DE CO-HOGESCHOOL

37

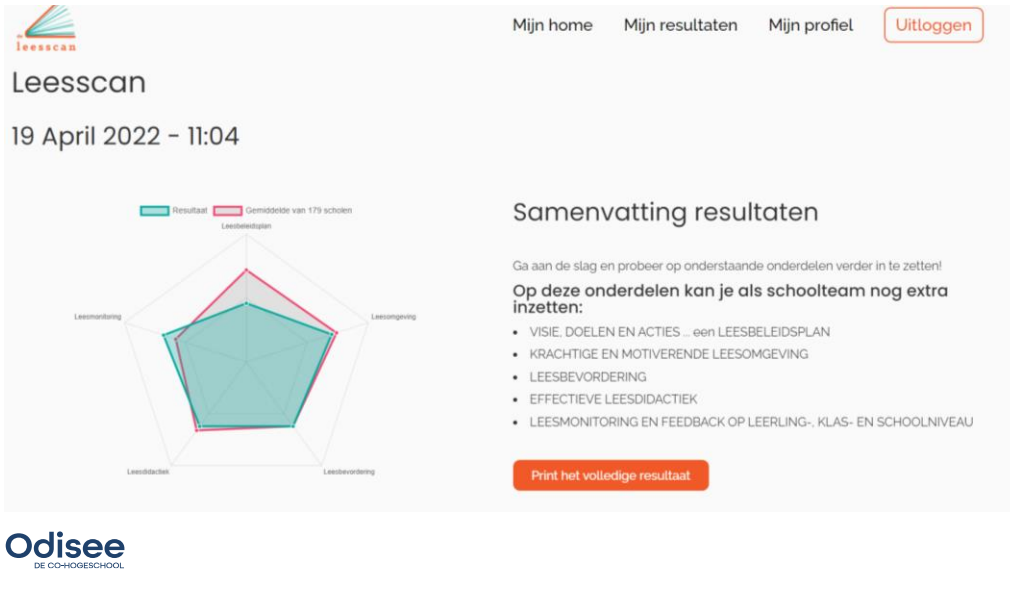
Aan de slag met de leesscan

- Scholen kunnen zelf registreren via www.leesscan.be.
- Scholen kunnen als **(kern)team** de leesscan invullen of een **link** delen met alle leerkrachten
- Scholen krijgen **feedback** bij hun resultaten
- Er zijn digitale **verdiepende kijkwijzers** voor kleuteronderwijs en lager onderwijs

Odisee
DE CO-HOGESCHOOL

38

Aan de slag met de leesscan

leesscan

Mijn home   Mijn resultaten   Mijn profiel   [Uitloggen](#)

Leesscan

19 April 2022 - 11:04

Resultaat   Gemiddelde van 173 scholen

Leesomgeving

Leesbevordering

Leesdidactiek

Leesmonitoring

Leesbeleidplan

Samenvatting resultaten

Ga aan de slag en probeer op onderstaande onderdelen verder in te zetten!

Op deze onderdelen kan je als schoolteam nog extra inzetten:

- VISIE, DOELEN EN ACTIES ... een LEESBELEIDSPAN
- KRACHTIGE EN MOTIVERENDE LEESOMGEVING
- LEESBEVORDERING
- EFFECTIEVE LEESDIDACTIEK
- LEESMONITORING EN FEEDBACK OP LEERLING-, KLAS- EN SCHOOLNIVEAU

[Print het volledige resultaat.](#)

Odisee
DE CO-HOGESCHOOL

39

leesscan

[Home](#)   [Over leesscan](#)   [Vragen?](#)   [Registreer](#)   [Inloggen](#)

Scan het leesonderwijs op je school

[Scan je leesonderwijs](#)

Toekomstplannen

- Inspirerende praktijkvoorbeelden
- Relevante achtergrondliteratuur
- Gebruikersonderzoek

Odisee
DE CO-HOGESCHOOL

40

Vragen?

Meer lezen

- Hebbrecht, J., De Winne, D., De Smedt, F. & Van Keer, H. (2022) Vlaamse scholen onder de leesscan. FONS, 7, 26-29
- Hebrrecht, J. & Vansteelandt, I. (2021). Leesbeleid: Leerlingen aan zet! FONS, 15, 26-29.
- Hebbrecht, J. & Vansteelandt, I. (2021). Sterk leesonderwijs maak je samen: leesbeleid in de praktijk. Tijdschrift Taal.
- Hebbrecht, J., Vansteelandt, I., Algoet, M., Van Severen, L. (2021) Kijk over het muurtje: het leesbeleid op de school van kleuterjuf Elif. Kleutergewijs. [Kijk over het muurtje: het leesbeleid op de school van kleuterjuf Elif | Kleutergewijs \(wordpress.com\)](https://www.kleutergewijs.com)
- Hebbrecht, J. & Vansteelandt, I. (2021). Leesbeleid maken: hoe doe je dat? MeerTaal, 7(2), 14-16.
- Hebbrecht, J. & Vansteelandt, I. (2020). Van duurzaam leesbeleid naar sterk leesonderwijs. FONS, 11, 5-9.
- De Smedt, F., Rogiers, A., Heirweg, S., Merchie, E., & Van Keer, H. (2020). Assessing and mapping reading and writing motivation in third to eight graders : a self-determination theory perspective. *Frontiers in Psychology*, 11. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01678>